

Látogatóban Erkel Ferenc unokáinál

Ámbár köztudomású, hogy a magyar zenei élet egyik legnevesebb úttörője: Erkel Ferenc százharminckét évvel ezelőtt született és egy híján pontosan fél évszázaddal ezelőtt halt meg, azt nyilván csak kevesen tudják, hogy nemzeti imádságunk: a *Hymnus*, a *Bánk Bán* és a *Hunyadi László* stb. operák illetett lelkű zeneköltőjének, akármilyen népes volt is a családja, legközelebbi hozzátartozói közül ma mindössze három unokája él.

Az öreg Erkel nyolcvanhárom éves gyönyörű kort ért meg. Feleségével, Georg Adlernek, egy volt Haydn-tanítványnak a leányával: Adèle Adlerrel való házasságából tíz gyermeke született, éspedig: Gyula, Elek, László, Sándor, Lajos, István, Oszkár, Feri, Ilona és Mária, akik közül szintén nem él már egy sem. Az élő unokák, Erkel Fe-

renc elsőszülött fiának, Erkel Gyulának, két fia: a ma hetvenkétéves Erkel Sándor, Bandi és a hatvanöt éves Erkel Jenő. Kettejükön kívül az egyetlen nőunoka, Erkel Ferenc harmadszülött fiának, Erkel Lászlónak, a leánya: Erkel Ilona, aki ma nyugalmazott tanárnője az Erzsébet nőiskolának.

Mint előbb említettem, egy híján ötven esztendeje van annak, hogy Erkel Ferenc meghalt. Így az unokák szempontjából éppen nem közömbös, sőt talán anyagi tekintetben számottevő, hogy a szerző jogi törvények értelmében a szerző halála után ötven esztendővel fősza badulnak a művek s akik előadják, többé nem kötelesek tantiémet fizetni. Így a ma is élő három Erkel-unoka a jövő évtől kezdve többé nem kapja meg az eddig élvezett jogdíjakat...

Az Erkelek Újpesten

Ez egymaga is okot adott arra, hogy fölkeressük a három Erkel-unokát, akikkel a legfiatalabbik unoka, a 65 éves Erkel Jenő barátságos újpesti otthonában volt alkalomunk beszélgetni. Érdekes, hogy az Erkel-családnak Újpesten kapcsolatban valóságos patinás multja van, mert a családnak több jeles tagja ott töltötte élete javát. Ott élt jó ideig a legkiválóbb: Erkel Sándor, a kiűnő karmester, aki Richter János után az Operaház igazgatója, később a Filharmónia ünnepelt karnagya volt. S ha ő mindössze csak egy kis telket szerzett is magának Újpesten, annál jobban meggyökeresedett a hatalmas gyárvárosban legidősebb bátyja, Erkel Ferenc elsőszülött fia: Erkel Gyula, aki nemcsak hogy hosszú ideig ott lakott, de sokrétű zeneművészeti tevékenysége mellett (ő komponálta és állította össze: a *Tragédia*, a *Falurossza*, a *Tolonc*, a *Csongor és Tünde* stb. muzsikáját) ő vetette meg az alapját az Újpesti Zenekonzervatóriumnak is, amelynek fővirágztatása javarészt az ő előbb említett két fiának (Erkel Ferenc két unokájának) az érdeme.

Erkel Ilona beszél

Legelsőbb is Erkel Ionát, az őshajjú, jóságos tekintetű, nagyműveltségű Erkel-unokát hallgatjuk meg, amint nagypapjáról, Erkel Ferencről, mesél:

— Őszintén szólva, nem igen merem remélni sem, hogy valamikor még én is az úgynevezett érdeklődés középpontjába kerülök. Így érthető, hogy ha velem kapcsolatban valamiről szó eshetik, akkor az csakis olyasvalami, ami egyedül nagypapámra vonatkozik. S minthogy én Erkel Ferenc harmadszülött fiának, Erkel Lászlónak vagyok a leánya, nem csoda, hogy nagypapával, családnak büszkeségével, nem szólva a minden karácsonykor történt családi összejövetelekről, ezeken felül, mindössze háromszor találkoztam. Először (akkor még nagyon kicsi kis gyerek voltam), odahaza, *Békésgyulán*, láttam nagypapát, aki azért jött hozzánk, mert édesanyám csudafinom vajaskifliket sütött és nagypapa azokat nagyon szerette. Mintha hal-lanám, mondta is anyámnak: Tudod-e, hogy a híres vajaskiflid kedvéért jöttem?! És megettünk belőle

egy nagy tállal... Azután nagypapa leült a zongorához, játszott, játszott és végül — egy aranyat nyomott a markomba. Másodsor, — akkor már a Zeneakadémián Thomán növendéke voltam, — *Pozsonyban* találkoztam vele. Ott laktunk, odajött látogatónak. Zongorajátékomat most már nagy figyelemmel hallgatta; a kifli is, meg az arany is elmaradt ugyan, de annál büszkébb vagyok arra, hogy, — ha Erkel Ferenc nagypapám is, mégis megdicsérte játékomat. Harmadik vele való találkozásom örvendetes is, meg — fájdalmas is volt. Mi voltunk nála látogatóban a *Szabhegyen*, ahol az Eötvös-nyaralóban pihent. Istenem, ez a találkozás szinte fájdalmas emlékeket éleszt föl bennem, mert éppen júniusban volt, amikor otthon, Pozsonyban, a hetedhét országra szóló jogás-majálist rendezték, amelyen emiatt a látogatás miatt nem lehettem ott... Talán egy kicsit ez az oka annak is, — mondja őszülte föl-leit hátrasímlva Erkel Ferenc unokája, — hogy nem mentem férjhez soha...

Erkel Ferenc a gyulai artézikut tetején...

— Na de, — veti közbe vendéglátónk: Erkel Jenő, a másik Erkel-unoka, aki most hatvanöt éves — azt csak nem felejtetted el, hogy valahányszor nagypapa nálunk járt, mindannyiszor leült a zongorához és te, meg néhány kislányka ott állottatok körülte és azt vártátok, azon mulattatok a legjobban, amikor kezei végigszaladtak a zongora billentyűin és egy-egy futam végén mindig megcsiklandozott benneteket. Őt is mulattatta a ti hangos, vidám kacagások, pedig akkor már jó hetvenes volt Erkel Ferenc. Azután meg, emlékezhettsz arra is, hogy a tanítvá-

nyaid úgy beszéltek rólad, — mondván, hogy ez az a néni, akinek a nagypapája az artézi kút tetején ül Gyulán...

(T. i. Békésgyulán, Erkel Ferenc szülővárosában, évtizedekkel ezelőtt artézi kúttal fúrtak, illetve emeltek és hogy ezzel együtt megoldják a város nagy szülőltje, Erkel Ferenc szobra kérdését is, előbb, sikerült képmása száján bugyogtatták ki a forró vizet, de ezt később, — meglehetősen kómikus voltánál fogva — oda módosították, hogy fölültették a szobrárt a kút tetejére...)

Erkel Jenő beszél

— Jómagam és itt ülő Sándor bátyám, akit Bandinak becéztünk, — Erkel Ferenc elsőszülött fiának, Erkel Gyulának vagyunk a fiai. Édesapánk kétségkívül sokat örökölt nagypapánk tehetségéből és ze-

nei rátermettségéből, mert, hogy egyebet ne is mondjak, a *Falurossza*, a *Tolonc*, a *Ripacsos Pista dolmánya* stb. népszínmű zenéjét ő szerezte és ő hangszerezte nagypapánk jó néhány művét, mint az

István királyt, a *Brankovits György* operákat. És rengeteg magyar nótát komponált Blahánénak, akinek egyik legkedvesebb zeneszerzője volt. Van is tőle egy csomó beces, kedves emlékün, amiket féltő gond- dal őrizünk. De hogy mi sem maradtunk zenei tekintetben hatás nélkül, azt bizonyítja az is, hogy — bár magam nyugalmazott városi

I. Ferenc József aranygyűrűje

És már hozzá is Erkel Jenő a drága relikviát. Kis bársonyos, selyembe bürkolt ékszeres dobozt ad a kezembe, amelyet, ahogy kinyitok, pompás gyémántokkal kirakott, meglehetősen „viselt” aranygyűrűt látok benne. A gyémántok *Ferenc József* nevének kezdőbetűit egymásbafonódva, csillogva ábrázolják. Fölötte a császári korona ékeskedik.

— Ezt a gyűrűt nagypapám 1867-ben, „Erzsébet” című operájának bemutatója alkalmából kapta a nagy uralkodótól. Ő maga nem hordta soha, de annál többet az apám, majd az ő halála után én. Ezért kopott ilyen vékonyra az aranya. Majd ha mi is elmegyünk, ez a gyűrű is odakerül a Nemzeti Múzeum Erkel-szobájába.

Utolsónak hagytuk Erkel Ferenc harmadik unokáját, a *hetvenkétéves*

tisztviselő vagyok és a bátyám is nyugalmazott előadója az újpesti városi közközházi ügyeknek, mégis mindketten alaposan benne élünk a zene gyönyörűségeiben. Én a „Masinka” című orosz tárgyú operetttel „követtem el” zenéstől, szöveggestől, amelyet *Porzolt* Kálmán, a Népszínház egykori igazgatója mutatott be, *Komlóssy Emmával* a címszerepben... De, hogy a nagypapánról szóljak, van ám tőle valamim, amit oda nem adnék a világn minden kincsért sem.

Erkel Sándor (Bandi), aki ugyan-csak friss, tevékeny és mozgékony és Újpest zenei életében ma is nevezetes szerepet tölt be. Persze, előtte is a nagypapa emlékei a legkedvesebbek és legfelejthetlenebbek.

— Én még egészen süldő gyerek voltam — kezdi — amikor elkezdtem kaparászni a zongorán. Vasárnaponként azután rendszeresen elmentünk nagypapához, aki mindig megkérdezte, na, tudtok-e valami újat, gyerekek? Én aztán mindig alaposan bevágtam valami „újat”, a Schüle der Geleufigkeit-ből és nemcsak nagypapa dicséretére pályáztam, hanem arra az — ezüst *egyforintosra* is, amit tőle nehezen vártam és mindenkor pontosan megkaptam. Sőt, egyik karácsonykor (akkor II. elemista voltam), egy egyfedelű ezüst cylinder órát is kaptam nagypapámtól.

Liszt Ferenc Erkeléknél

— Ifjú koromban aztán, amikor nagypapa a régi Vörösmarty-utcai Zeneakadémia igazgatója volt és ott is lakott, alig vártuk, hogy nyaranta megérkezzék Budapestre Liszt Ferenc, aki rendszerint egy hónapot töltött nálunk. Nagypapa ilyenkor mutatta be neki a legjobb zongoránövedékeket, közöttük a kitűnő *Elbert* érmét, a „Tamora” című opera szerzőjét, aki később tanárom is volt. Mit tagadjam, rettetesen józűkeket neveltünk akkortájt, gyerekekkel, de nagypapa is mesélt intim családi körben egyet-mást Liszt Ferencről, aki soha sehova se ment anélkül, hogy egy lépéssel mögötte a komornyikja ne követte volna. Meg is lestük nem egyszer mi gyerekek, amikor — közismert lévén Liszt Ferenc jószíve — a Vörösmarty-utca sarkán toprongyos koldus állt a Mester elé és szólt:

— Szegény muzsikus vagyok, három napja nem ettem.

Erre Liszt intett a komornyiknak, hogy adjon neki *öt forintot*, ami akkor óriási összeg volt! S alig hogy ez megtörtént, két utcasarokkal amarrébb, új koldus hajlongott Liszt előtt, pontosan ugyanazzal a mondókéval és persze ugyanazzal az eredménnyel...

De az én Elbertemet a rákövetkező évben azzal is kitüntette Liszt Ferenc, hogy a Bravúr-tarantella művészi eljátszása után, a cukrászdából egy tál *jánkot* hozatott számára és azzal kínálta meg a kitűnő zongoraművészt. S ha nagypapa haragudott is amiért mi gyerekek (közöttük talán én voltam a legnagyobb impostor) nagyokat neveltünk rajtuk és sokat lábatlanokdtunk körülöttük, az csak még jobban felbőszítette, hogy a Zeneakadémián akkortájt felállított hatalmas amerikai harmóniumon, később orgonán, nagy előszeretettel és állandóan preludizáltam. Kihuzgáltam az összes regisztereket

Házilügyelőségei keresek

10.000 pengő óvadékkal, tiszteletdíjjal „Gyakorlott”. Vadász hirdetés, Andrassy-út 2.

és úgy harsogtam a nemes hangszert, hogy sokszor este 7—8 óra közt a Sugár-úton (a mai Andrassy-út) valóságos népcsőület támadt.

— Ki volt az orgonánál? — kérdezte nagypapa.

— Persze, a Bandi úr — árulkodtak rám a többiek.

Mikor aztán másnap szembe kerültem vele, rám kiáltott:

— Ha mégegyszer megtörténik — leszedem a füledet! Hiszen én vagyok az Akadémia igazgatója, vagy mi: a csődületért engem okolnak. Ne csinálj hát botrányt, mert bizisten nyakon ütlek...

Erre azonban nem került sor. Amint aztán Liszt elutazott Budapestről, rendszerint nagypapa is megnyugodott és nagy szeretettel becézte kedvenc kutyáit, macskáit, seregélyét és többi kedvelt házi állatját, amelyeknek mi gyerekek azonban, valóságos rémei voltunk. Amikor a Várban laktunk, rengeteg tyúk, kacsa, liba, páva, golya élt a házunk táján, amelyekre nagypapa nagyon büszke volt. Nem hiába volt az ő apja — a mi ükapánk — gazdatiszt!

— A Várról szólván, mivel Erkel Ferenc a negyvenes években sokáig lakott odafenn — mondja Erkel Jenő búcsúzóul —, most készül az előjáróság arra, hogy rövidesen emléktáblával jelölje meg a várbeli 15-ik számú házat.

Íme ezeket mesélte a három élő Erkel-unoka 1942-ben a régmúlt szép időkrol.

E sorok írója azonban búcsúzóul, valami emlékezetesen *örvendeteset* is közölhetek velük. A beszélgetésünk elején érintett tantié-nyben ugyanis időközben megtudtam, hogy a szerző jogi törvény 88. szakasza arra való tekintettel, hogy a háború ideje alatt s az azt követő időkben a szerzői jogok kelő kihasználását az általános gazdasági viszonyok gátolták, az 1921 december 31-e előtt elhalt szerzők oly műveire, amelyeknek védelmi ideje a fenti terminus előtt még nem járt le, a védelmi időtartamot *nyolc évvel meghosszabbította*. Így hát az Erkel-unokák, Erkel Ferenc halála után nem ötven, hanem *ötvennyolc évig*, azaz 1951-ig, zavartalanul megkapják az őket megillető tantiémeiket.

Ez se utolsó dolog.

Polgár Géza